

Durum Deęerlendirmesi

‘Devlet’ten ‘Terör Ağı’na Dönüşen IŞİD: Liderlik, Finansman ve Terörist Diaspora

Kasım 2017 | 10

Beyza Gülin Güney

ORDAF
Ortadoęu ve Afrika
Araştırmacıları Derneęi

Association of Researchers
On the Middle East and Africa

جمعية دراسات الشرق الأوسط و أفريقيا

www.ordaf.org

Giriş

Suriye ve Irak'ta kontrol altında tuttuğu bölgelerde yapılan askeri operasyonlar sonrası yaşadığı kayıplarla ve bunu takiben bünyesinde barındırdığı yabancı savaşçıların da ülkelere geri dönmeye başlaması ile birlikte IŞİD, iddia ettiği 'devlet' olma fonksiyonlarını yavaş yavaş kaybetmeye başlayarak tekrar bir terör ağına dönüşmeye başladı. Kısa süre içinde önemli oranda toprak kaybeden IŞİD'in sınırlı bir toprak üzerinde sıkışıp kaldığı öne çıkarılsa da örgüt mensuplarının dünyanın çeşitli bölgelerinde, önemli başkentlerde ve şehir merkezlerinde gerçekleştirdiği faaliyetler ve yabancı savaşçıların hızlı bir şekilde geri dönüşleri örgütün 'devlet' olarak olmasa da bir terör ağı olarak hala ayakta kaldığı iddiasını desteklemektedir. Şüphesiz küresel güvenlik açısından bir çok yeni tehdidi ve tartışmayı beraberinde getiren bu dönüşümü basitçe sadece toprak kayıplarını inceleyerek açıklamak yerine örgüte daha önce 'devlet' olma iddiasını kazandıran liderlik pozisyonu, finansman ve 'ağ' olma sürecini sağlayan parçalanma stratejisi ve terörist diasporasındaki dönüşümler üzerinden ele almak yerinde olacaktır. Bu sorulara yanıt bulabilmenin en iyi yolu da toprak kayıplarından sonra örgüt yapısında nelerin değiştiğini bu parametreler üzerinden karşılaştırmalı bir şekilde analiz etmektir.

Otoriter Liderden Otonom Liderlere Dönüşüm

IŞİD'in toprak kayıpları ile birlikte yaşanan örgütsel dönüşümünün en önemli ayağını lider düzeyinde yaşanan değişimler oluşturmaktadır zira örgüte bugüne kadar farklı bir kimlik kazandıran yapısı esasında liderlik yapısındaki farklı anlayıştan kaynaklanmaktaydı. Bugün gelinen noktada toprak kayıplarının yaşanması ve buna bağlı olarak toprağa dayalı hakimiyet anlayışına gelen meydan okumalar IŞİD'in liderlik yapısında da büyük dönüşümler yaşatmakta ve örgütü otoriter ve tek isimde toplanan 'devlet başkanlığı' özelliklerinin gevşekleşmesi ile birlikte otonom hareket etme potansiyeline sahip ve kendi takipçileri olan birden fazla liderin öne çıkacağı bir yapıya evirmektedir. Bu noktada IŞİD'in bugüne kadar çeşitli yönleri ile birlikte kendisinden ayrıştığı ileri sürülen ancak yakın dönemdeki gelişmeler ile birlikte bir benzeri konumuna geldiği iddia edilen El-Kaide'nin liderlik yapısı ile karşılaştırmak yerinde olacaktır zira bu yapı IŞİD'in önümüzdeki dönemde benimseyeceği liderlik anlayışı ile ilgili önemli ipuçları vermektedir.

2011 yılında Pakistan'da Usame bin Ladin'in saklandığı eve düzenlenen baskın sonucunda ele geçirilen kendi el yazısıyla yazdığı günlüğünün CIA tarafından geçtiğimiz günlerde erişime açılması¹ dikkatleri yeniden El-Kaide liderine çekti. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi bu günlüklerin tam da IŞİD'in toprak kayıplarının yaşandığı ve geleceğe yönelik liderlik yapısının dönüşüme uğrayacağı tartışmalarının yoğunlaştığı böylesi bir dönemde erişime açılması hem El-Kaide'ye yönelik hafızanın canlı tutulduğunu göstermekte hem de IŞİD'in liderlik yapısının dönüşeceği çerçeve hakkında daha fazla yorum ve çıkarım yapılması gerekliliğini işaret etmektedir.

Günlüklerden de anlaşıldığı üzere, El-Kaide tarafından gerçekleştirilen 11 Eylül saldırılarının da öncesinde Usame Bin Ladin doğrudan cephedeki operasyonlara birebir

¹ Read Osama bin Laden's handwritten journal. (2017, Kasım 1). 12 Kasım 2017 tarihinde erişildi, <https://www.longwarjournal.org/archives/2017/11/read-osama-bin-ladens-handwritten-journal.php>

katılan, örgüte alınacak savaşçıları istihdam eden ve dünyanın bir dönem neredeyse tüm dikkatleri üzerinde toplanan terör örgütü lideri olarak biliniyordu. Bin Ladin ve Bağdadi'nin liderlik özellikleri kıyaslanacak olursa, Bin Ladin'in hem örgütün kurucu lideri olması hem de küresel cihat hareketinin liderliğini üstlenmesinin yanı sıra söylemleriyle El-Kaide ideolojisine yakın gruplar üzerinde de otorite yarattığı bir gerçektir.² Bağdadi'ye bakıldığında ise, daha çok hali hazırda radikalleşmiş ya da radikalleşme eğiliminde olan bireyleri ve grupları sosyal medya, çeşitli propaganda videoları ve dergiler aracılığıyla IŞİD'e katılmaya tetikleyerek Bin Ladin'in kurucu liderlik rolünün aksine daha çok bir katalizör rolü üstlendiği söylenebilir. Önemli başkentlerde ve merkezlerde konumlanmış olan IŞİD'in bir lidere bağlı olmaksızın kendi içinde örgütlenebilen yapısı, Bağdadi'nin ölüm haberlerinin birçok kaynaktan doğrulanmasına ve toprak kayıplarına karşın IŞİD'in üstlendiği saldırıların giderek artması grup dinamiğinin kaybolmadığını ortaya koymaktadır.³ Gerçekten de IŞİD liderinin dış basında pek çok kaynaktan öldüğü haberleri yayınlanmış olmasına rağmen liderin hala yaşadığına yönelik ses kayıtları da paylaşımına sunulmuştur. Ancak asıl sorulması gereken soru, IŞİD'in liderlik üzerinden yürütülen bir örgüt ya da devlet gibi hareket eden bir yapı olup olmadığını anlamak için öncelikle Usame Bin Ladin'in ölümü kadar Bağdadi'nin öldüğüne ilişkin haberlerin kendisine bağlı grupları ve grup dinamiğini ne kadar etkilemiş olduğuna odaklanmak gerekmektedir.

Tabi ki yaşanan toprak kayıpları örgüt üyelerinin liderlik algısı üzerinde de etkiler yaratmaktadır. Bütüncül bir toprak yapısı üzerinde tek tip ve otoriter bir liderlik anlayışı varken toprak kayıplarının yaşanması ve hakimiyetin parçalanması örgütü bir ağa dönüştürürken liderlik yapısının ve algısının da bölünmesine neden olmaktadır. İleriye dönük spekülasyonların en önemlisi IŞİD'in, Bağdadi örneğindeki tek tip ideolojik lider algısı yok olmaya başlayarak daha çok pragmatik hedeflere hizmet eden farklı liderlerin ortaya çıkacağıdır. Yani Avrupa'da ve dünyanın çeşitli bölgelerinde bu terör ağının yönetecek farklı farklı ve otonom hareket eden liderlerin öne çıkmaya başlayacağı ileri sürülebilir.

'Devlet' Finansmanından 'Terör Ağı' Finansmanına Geri Dönüş

IŞİD geçtiğimiz yıllar içerisinde finansal gelir kaynaklarını çeşitlendirme ve sürdürülebilir kılma açısından devlet dışı silahlı aktörler arasında belki de en başarılı olan örgüt olarak karşımıza çıkmaktaydı. Şüphesiz bunda örgütün toprak ile yarattığı doğrudan ilişki ve kurduğu toprak hakimiyetinin ona sunduğu idari mekanizmalar ile gelir yaratabilme yeterliliği çok önemli rol oynamaktaydı. Enerji ve su kaynaklarının idaresi, bunların satışı ve bunlardan elektrik üretilmesi, idare ettiği topraklar üzerinde yaşayan insanlardan aldıkları çeşitli vergiler, ele geçirdikleri yerlerdeki tahıl depolarından sağlanan kazançlar, cihatçı ağlardan akışı sağlanan gelirler IŞİD'e bugüne kadar farklı kaynaklardan gelen ama idaresinin toprak hakimiyetinin kurulduğu bölgelerde devlet olmak fonksi-

² Noack, R. (2017, November 2). Osama bin Laden still matters. Islamic State leader Baghdadi not so much. The Washington Post., 9.11.2017, https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2017/11/02/osama-bin-laden-still-matters-islamic-state-leader-al-baghdadi-not-so-much/?utm_term=.f856d5242cc3

³ Otso, I., & Henman, M. (Tuesday, January 24). Global Militancy on the Rise, IHS Markit Says. Jane's Terrorism & Insurgency Centre, IHS Markit. Erişim Tarihi: 7.11.2017., <http://news.ihsmarkit.com/press-release/aerospace-defense-security/global-militancy-rise-ihs-markit-says>

yonunu yerine getirmek için kullanılan bir finansal sistem sağlamıştı. Ancak özellikle Rakka operasyonu ve geçtiğimiz aylarda yaşanan toprak kayıplarından sonra bütüncül bir yapının idaresi için kullanılan bu finansal yapının da parçalara ayrılacağı ve yazının başında da ifade ettiğimiz gibi klasik bir 'terör ağı' finansal sistemine dönüşeceğini ifade etmek yanlış olmaz. Bu noktada bugüne kadar IŞİD'e farklı bir finansal kimlik kazandıran ve 'devlet'ten 'terör ağı'na geçiş sürecinde dönüşümün hissedileceği temel finansman kalemleri olarak şu başlıklardaki dönüşümlerin incelenmesi önem arz etmektedir: petrol gelirleri, mafya tipi finansman ve yağmalama ve kriminal finansman.

IŞİD'in en önemli finansal gelirlerinden bir tanesini kaçak olarak ticaretini yaptığı petrol kaynakları oluşturmaktaydı. Bilindiği üzere IŞİD, hakimiyeti altında tuttuğu petrol rafinerilerinden elde ettiği petrolü kaçak yöntemler ile sınır ötesi satışa dahi sunmakta ve bunun üzerinden ciddi gelirler elde etmekteydi. Toprak hakimiyetindeki daralma ile birlikte en çok öne çıkartılan konulardan bir tanesi IŞİD'in petrol gelirlerindeki düşüş ile birlikte örgütün finansmanının çok ciddi bir şekilde düşüşe uğrayacağı iddiasıdır. Ancak çeşitli analizler ve yorumlar bunun böyle olmadığını göstermektedir. Patrick Johnston'a göre; petrol gelirleri IŞİD için hala önemli bir gelir kaynağıdır. Her ne kadar petrol gelirleri 2015 yılında aylık 40 milyon dolar iken 2017 Ekim ayında 4 milyon dolara kadar düşmüş olsa da, toprak kayıpları sonucunda IŞİD' kontrol ettiği nüfusun ve istihdam ettiği savaşçıların alımlarının ve harcamalarının azalmasıyla yıllık 48 milyon dolarlık önemli bir birikim elde etmiş oldu.⁴ Ayrıca Irak'ta kontrol edilen bölgelerden çıkarılan petrol sahalarının neredeyse tümü kaybedilirken son günlerde Amerikan destekli savaşçıların tarafından IŞİD'in elindeki en büyük petrol alanlarının alındığı bilinmektedir. IŞİD'in petrol gelirlerinin uluslararası toplumla kurulacak ittifaklar sayesinde yakın gelecekte belki de sona erdirileceği düşünülse de yerelde tüketilen petrol ve örgüt üyelerinin kontrolü altındaki alanlardan geçen tankerlerden alınan ücretler ile bir süre daha petrolden gelir sağlayacağı gözlemlenmektedir.⁵

Çeşitli coğrafyalarda faaliyet gösteren devlet dışı silahlı aktörlerin belki de en çok başvurdukları finansman yöntemlerinden bir tanesi mafya tipi gelir elde etme ve yağmalama yöntemi idi. IŞİD ilk ortaya çıktığı yıllarda bu yola sıklıkla başvurmuş olsa da 'devlet' olma iddiasını en çok benimsetmeye çalıştığı dönemlerde bu metotlardan uzaklaşmaya başlamıştı. En azından lider-yönetici kadrosunun söylemlerinde ve eylemlerinde mafya tipi finansman ve yağmalama çok da kabul gören ve teşvik edilen bir yöntem olmaktan uzaklaşmaya başlamıştı. Zira kontrol altında tuttukları halkın meşruiyetini kazanmada önemli aşamalardan bir tanesi de bu tehdidi bir nebze olsun ortadan kaldırma iddiaları idi. Genel olarak devlet dışı silahlı aktörler incelendiğinde bu grupların kriminal bireylerden oluşan yapılar olduğu dikkate alınır, ayakta kalabilmenin ve parçalanmamanın bir yolu olarak tıpkı bir mafya gibi hareket ederek ve şantaj ve zor kullanma yoluyla gelir sağlayarak ihtiyaç duydukları finansmanı sağlamaya çalıştıkları gözlemlenmektedir. IŞİD'in de toprak kaybı sonrası dağılan liderlik yapısı ile birlikte bu şekilde küçük mafyatik gruplara ayrılabilmesi ve bunların da tıpkı daha önceki örneklerde görüldüğü gibi bu yöntemler ile finansman sağlamaya devam edeceği öngörülebilir. Zira örgütün Suriye'nin doğusunda ve Irak'ın batısında ulaşabildikleri birçok yerde oluşabilecek ti-

⁴ DAVID, F. (2017, Haziran 29). Islamic State Revenues Down 80 Percent from 2015.

⁵ PATRICK, B. J. (2017, Ekim 27). Oil, Extortion Still Paying Off for ISIS. The Cipher Brief. Erişim Tarihi 5.11.2017., <https://www.thecipherbrief.com/article/middle-east/oil-extortion-still-paying-off-isis>

cari girişimcilere yönelik şiddet kullanarak haraç alma tecrübesi olduğu dikkate alınırca tekrar bu yönetime başvuracağını düşünmek yanlış olmaz. Burada öne çıkan bir diğer yöntem ise yağmalama yöntemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Yaşanan büyük toprak kayıplarından sonra elde kalan bölgeleri yönetmenin sağladığı avantajla yağmaladıkları ve otoritenin bölünmesi ile birlikte başı boş kalacak örgüt liderleri çevresinde gelişecek küçük grupların farklı bölgelerde ele geçirecekleri nakit para, arabalar, silah ve diğer mal varlıklarıyla örgütsel faaliyetlerini devam ettirebilecekleri finansmanı sağlayacakları düşünülebilir.

Bu noktada karşımıza çıkan bir diğer önemli unsur ise kriminal örgütler ile geliştirilen çeşitli bağlardır. Radikalleşme olgusunun radikalleşmeyi beslediği kısır döngüyü düşündüğümüzde, artan toprak kayıplarıyla küçük bir alana sıkışan ve gelir kaynakları azalan IŞİD, kriminal ve yasadışı ağlarla ilişkiler geliştirmeye başlamıştır. Bu ilişki ağının önemli bir boyutu da dünya gündeminin gözden kaçırdığı ve kendi finansmanlarını uyuşturucu ticareti, insan kaçakçılığı ve fidye karşılığı çocuk kaçırmak ile devam ettiren organize suç örgütlerinin, IŞİD gibi radikal grupları paravan olarak kullanarak kazan-kazan ilişki ağına hizmet etmeleridir. Emerson'a göre organize suç örgütleri sayesinde IŞİD üyeleri güvenlik soruşturmasından kolaylıkla geçerek yasal pasaportlar edinmektedirler. Farklı istihbarat kaynaklarından toplanan bilgiler, sahte belgencilik, silah kaçakçılığı ve diğer suçlara karışan Avrupa'daki organize suç örgütlerinin IŞİD üyeleri ile bağlantılı olduklarını göstermekte ve IŞİD üyelerinin bu mevcut kriminal ağlardan yararlandığına işaret etmektedir. Avrupa'daki çeşitli mafya örgütleri vasıtasıyla IŞİD, silah, sahte belgelere erişme ve lojistik destek gibi pek çok kriminal ağdan yararlanmaktadır.⁶ Bu noktada değerlendirilmesi gereken en önemli olgu ise yukarıda da zikredildiği şekilde örgütün merkezi otoritesinin zayıfladığı ve yönetici kadrolarının dağılmaya başladığı böylesi bir dönemde bu mevcut kriminal ağlara örgüt üyelerinin daha fazla yakınlık gösterilebileceği gerçeğidir.

Parçalanma Stratejisi ve Yeni Terörist Diasporanın Oluşumu

Yaşanan toprak kaybı sürecine paralel olarak, IŞİD parçalanırken bünyesinde barındırdığı kimi yabancı savaşçıların farklı terör gruplarının içine dahil olduğu görülmektedir. Örneğin, selefi cihatçı grupların bir birleşimi olan Tahrir El Şam ve Ahrar El-Şam cephesine katılanlar, Suriye rejimi ve Irak merkezi hükümetine karşı kurulan ittifakın dışında kalarak herhangi bir grubun kontrolü altında olmayan alanlarda yoğunlaşırken, Hoffman'a göre; örgüt liderinin ölümü, gelirlerin düşmesi ve toprak kayıplarının artmasıyla silahlı mücadeleyi sürdürebilmek için yabancı savaşçılar El-Kaide ile yakınlaşmayı tercih edeceklerdir.⁷ Öyle ki El-Kaide ile hareket edilmesi küresel cihat hareketine farklı bir boyut kazandıracaktır.

Parçalanma stratejisi içerisinde gözlemlenen diğer bir tercih de sosyal ve ekonomik koşulları yetersiz olan Yemen, Libya gibi ülkelerden, Afganistan ve Kafkaslar ve Afrika'dan cihat hareketine destek verecek paralı askerlerin bir terör ağına dönüşen IŞİD için

⁶ New ISIS Ally: Organized Crime. (2017, Şubat 10). Tarihinde 11 Kasım 2017, adresinden erişildi <https://www.newsmax.com/Emerson/crime-forged-organized-weapons/2017/02/10/id/773052/>

⁷ Hoffman, | Bruce. (2016, Aralık 30). Al Qaeda: Quietly and Patiently Rebuilding. Erişim Tarihi: 14 Kasım 2017, adresinden erişildi <https://www.thecipherbrief.com/al-qaeda-quietly-and-patiently-rebuilding>

istihdam edilmesidir. Paranın terör örgütlerine katılmak için önemli motivasyon kaynağı olduğu düşünüldüğünde, hem niteliksel hem de sayıca örgüte paralı askerlerin de katılmasıyla IŞİD-El-Kaide bağlantılı cihatçıların gücü daha da artacaktır. Bu noktada bu paralı savaşçıların bir zamanlar El-Kaide içerisinde de istihdam edilen Balkanlar'da, Çeçenistan'da ve Afganistan'da savaşan tecrübeli savaşçılar olduğu düşünüldüğünde, IŞİD'i daha da güçlendirebileceği tezi doğrulanmaktadır.

IŞİD'in yabancı savaşçılarının geri dönüşleri konusunda alınması gereken tedbirlerin düşünülüp tartışmaların yapıldığı böyle bir ortamda kaynak ülkeye geri dönmelerine engel olunduğu takdirde, David Malet'in da⁸ belirttiği gibi, kırılğan ülkelerde yönetilen istikrarsız bölgelerde cihatçılardan oluşan kontrolsüz bir topluluk oluşturulabileceği unutulmamalıdır. Sürekli hareket halinde olan yabancı savaşçıların 1990-2000'lerde ortaya çıkan cihatçı hareketin takip edilmesinden çok daha zor olduğu aşikardır. Şüphesiz ki daha önce de belirtildiği gibi radikal cihatçı grupların organize suç örgütleriyle kurduğu bağlantılar güvenlik kontrollerinden sorunsuz bir şekilde geçmelerini de kolaylaştırmaktadır.

Amaransingam'ın da ifade ettiği gibi, IŞİD'in Batılı ülkelere gelen yabancı savaşçılarla yaptığı röportajlarda, cihatçılarda halifelik parçalandı algısı olsa da buna inanmayanların çeşitli coğrafyalarda kök salma stratejisi izledikleri hatta sınırlarının Afganistan, Libya, Cezayir, Yemen ve Güneydoğu Asya'dan Filipinler'e kadar küresel bir boyuta ulaştığı bilinmektedir. Bu noktada Irak'ta ve Suriye'de toprak kaybettikçe, geniş kitlelere ulaşan ideolojiyi yayılan topraklarda koruma ve genişletme stratejisinin de tercih edilebileceği söylenebilir. Nitekim, Filipinler, Pakistan, Afganistan, Kafkasya, Rusya, Avrupa hatta ABD topraklarına kadar ulaşan IŞİD yapılanmaları bu anlamda önemli bir temel oluşturmaktadır. Ayrıca savaşçıların çoğu aslında ideolojik olarak IŞİD'i desteklemeseler de Tunus, Suudi Arabistan, Avrupa ve Kafkaslar'dan ya da Güneydoğu Asya'dan gelen cihatçılara ödenen yüksek ücretler nedeniyle bunu kısa süreli bir iş olarak gördüklerinden dolayı Suriye ve Irak topraklarına kadar savaşmaya geldikleri de göz ardı edilmemelidir. Zira geri dönen yabansı savaşçıların oluşturduğu tartışma ortamı bunların ilgili ülkelerdeki hukuki ve politik gündemleri fazlaca işgal ederek diğer küresel tehditlerin göz ardı edilmelerine neden olma tehlikesi taşımaktadır.

Eylül 2016'da, FBI eski direktörü James Comey 2014 yılında ilan edilen halifeliğin parçalanacağını ancak IŞİD'in yabancı savaşçılarının Suriye ve Irak'taki savaş alanlarında tamamen ortadan kaldırılamayacağını ve daha önce öngörülmeleyen bir şekilde terörist diasporasının ortaya çıkacağını ifade etmiştir.⁹ Comey'in sözlerinden hareketle, toprak kayıplarıyla iyice dar bir alana sıkışan ve ardından bağımsız bir terör ağına dönüşmeye başlayan IŞİD varlığını devam ettirebilmek için Avrupa'da ya da farklı suç örgütleriyle kurduğu bağlantılar sayesinde parçalandıkça intikam alabilmek için tahribat vermeye çalışacaktır.

Musul ve Rakka operasyonlarıyla birlikte adeta kan kaybeden IŞİD savaşçılarını ve askeri teçhizatlarını Deyr ez-Zor ve Mayadeen şehirlerine kaydırmıştır.¹⁰ Ancak farklı kay-

⁸ Malet, 2013

⁹ Clarke, 2017

¹⁰ Clarke, 2017

naklardan elde edilen bilgilere göre, Suriye'den ve Irak'tan büyük ölçüde temizlendiği düşünülen IŞİD'in yeniden topraklara sızma hareketine giriştiği düşünülmektedir. Bu sızma hareketinin önemli bir aşamasını oluşturan boyut da terörist diasporasıdır. Terörist diasporası belki de literatüre IŞİD ile birlikte girecek bir terim olacaktır. Bu diasporayı 80'den fazla ülkeden IŞİD adına Suriye ve Irak'a savaşmak için giden yabancı savaşçılar, IŞİD toprak kaybettikçe geldikleri kaynak ülkeye yada farklı ülkelere de geri dönenler oluşturacaktır. Bu noktada terörist diaspora, geri döndükleri ülkelerde cihatçı hareketlere örtülü destek verebilir. Örneğin, İran- ABD gerginliğinin Suriye ve Irak'ta gerçekleşebilecek olası mezhep savaşlarının tetikleyicisi yada Hizbullah içerisindeki Pakistanlı ve Afganistanlı savaşçıların ateşleyicisi olabilirler ve uyuyan hücreleri harekete geçirebilirler. Yanı sıra gelişmiş bir hukuki sistem ve sıkı güvenlik önlemleriyle donanmış ve güçlü istihbarat teşkilatına sahip ülkeler sınır kontrolleriyle yabancı savaşçıların kaynak ülke topraklarına geçişini engelleyebilmektedir. Ancak tüm istihbarat teşkilatları yabancı savaşçıların tanımında dahi ortak fikirler taşımamaktadır. IŞİD'in Pakistan'daki varlığını güçlendirmeye çalışması bu anlamda ele alınacak olursa, Asya'da küresel güçlerin rekabeti de düşünüldüğünde, IŞİD parçalanırken farklı amaçlarla farklı küresel ve yerel aktörlerin çıkar savaşlarında vekil olarak kullanılabilirler gibi, Afgan istihbaratının Taliban ile savaşında IŞİD'in yabancı savaşçılarından yararlandığı, BBC'nin IŞİD savaşçıların ABD ve PYD gözetiminde serbestçe ayrıldığını duyurduğu haberi¹¹ bazen küresel bazen yerel/bölgesel aktörlerin IŞİD'in yabancı teröristlerle anlaşmalar yaptıklarını ya da farklı fonksiyonları kullandıklarını göstermektedir.

El-Kaide'nin tabanını oluşturan geçmiş dönemlerdeki yabancı savaşçılar ve onların oluşturduğu diaspora işe IŞİD'in oluşacak terörist diasporasının oluşturabileceği tehditler düşünüldüğünde küresel cihat hareketiyle de uzun yıllar savaş tecrübesi kazanan El-Kaide'ye oranla IŞİD'in toprak kayıpları sonrası kalan küçük kadrosu da bu diasporayı yönetmek konusunda El-Kaide gibi deneyimli değildir. Askeri operasyonlarla toprak kayıpları arttıkça IŞİD'in ortadan kaldırıldığı düşünülse de aslında cihatçı ideoloji sosyal medya ve gizli mesajlaşma kanalları aracılığıyla canlı tutulmaktadır. Bu noktada takip edilmesi oldukça güç olan bu terörist diaspora radikal ideolojiyle geniş kitlelere ulaşmaktadır. Şiddet sarmalına dönüşü tetiklemede ve sanal bir halifelik üzerinden cihatçı ideolojiyi devam ettirmektedir. Bu noktada terörist diaspora ne tür tehditler meydana getirecektir soruları önem taşıyacaktır. Clarke'a göre toprak kayıpları artsa, halifelik sanal bir görünüm olsa ve çatışmalar azalmışsa da Suriye'de kalan topraklarda ve Irak'ta aşırı uçlarda yer alan radikal savaşçılar kalmaya devam edecektir.¹² Kaynak ülkelere geri dönen savaşçılar diaspora olarak yeniden güçlenerek ortaya çıkacaklardır. Suriye ve Irak'taki topraklarda kalan aşırı radikal gruplar yeni bir savaş için silahlanmakta ve yeniden bir araya gelmektedirler. Milton'a göre; Işid'in içine dönme ve sessiz kalma döneminde bir süre gizleneceğini, beklenmedik baskınlar ve intihar saldırılarıyla adını canlı tutmaya devam edeceğini söylemek mümkündür.¹³

Geri dönenlere ilişkin veriler incelendiğinde, bunların farklı amaçlarla IŞİD'e katıldıkları gibi yine farklı amaçlarla kaynak ülkeye geri dönmeyi seçtikleri de gözlemlenmektedir. Bu noktada diasporası El-Kaide kadar güçlenmeden IŞİD'in bu tabanını kırabilmenin

¹¹ Sommerville, 2017T10:34

¹² Clarke, 2017

¹³ Milton and Muhammad al-'Ubaydi, 2017

önemli parametrelerinden birini de Cottee'ye göre "hayal kırıklığına" uğramış yabancı savaşçıları kazanmak oluşturmaktadır. Bu nedenle hayal kırıklığına uğramış bu grupların kaynak ülkelere geri döndüklerinde sosyal medya ya da farklı bağlantılarla radikalleşen ya da radikalleşmeye eğilimi olan gençlere öncülük etme potansiyelleri açısından doğru rehabilite edilmeleri gerekmektedir. Geri dönen yabancı savaşçıların motivasyonlarından bir diğeri de, kaynak ülkelerden örgüte yeni üyeler katmak ve cihatçı ideolojinin sınırlarını genişletmek olduğu gözlemlenmektedir. Bu amaçla Suriye ve Irak'ta kalan aşırı radikal gruplar tarafından kaynak ülkelerde yeni saldırılar düzenlenmesi için geri dönen bu gruba yönelik talimatlar verilmektedir.¹⁴ Aşırı radikal gruplar tarafından yönlendirilen savaşçıların etkisini zayıflatabilmenin yolu, Suriye ve Irak'ta kalan aşırı radikallerin komuta mekanizmalarının kırılmasıdır. Bu noktada, yabancı savaşçıları yok etmek yerine teröre karşı gerçek bir mücadele stratejisi geliştirilmek isteniyorsa, yapının ana merkezinden ideolojinin paylaşıldığı, geliştiği, yayıldığı alanlara doğru bir strateji takip edilmelidir.

Sonuç

Bu ilişki ağları düşünüldüğünde IŞİD yapılanmasını ortadan kaldırmanın yalnızca askeri operasyonlar ve çeşitli askeri ittifaklar yoluyla IŞİD tarafından kontrol altında tutulan topraklara yönelik küçültme hareketleriyle operasyonlar düzenlenmesi yöntemi son derece yetersiz bir mücadele olarak kalmaktadır. IŞİD hakkında yayınlanan son raporlar incelendiğinde, IŞİD'in gelir sağladığı kaynaklar grup dinamiğinin zayıflaması ve toprak kayıplarıyla mafyatik bir yapılanmaya doğru evrildiğini göstermektedir. Irak ve Suriye'de Işid hakkında uzmanlar ve yerli halkla yapılan mülakatlar sonucunda insan kaçakçılığı hatta uyuşturucu kaçakçılığına yönelik faaliyetlere giriştikleri bilgisi de elde edilmiştir.¹⁵ Diğer yönden askeri operasyonlar örgütün etki alanını daralttıkça kriminalleşen ve mafya tipi kara para aklama ve zorla para elde etme gibi yöntemlerle aslında aşınan askeri güçleri nedeniyle ellerindeki gelir kaynaklarını daha etkili ve kontrollü bir şekilde kullanma yoluna gitmektedirler. Bu durumda IŞİD bir devlet mi bir ağ mı tartışmaları açısından bakıldığında bu durum üzerinde düşünülmesi gereken bir mesele olduğu gerekliliğini doğurmaktadır.

Bütün bu bilgiler ışığında ülkelerin yalnızca stratejik çıkarları ışığında bir bölge ya da salt bir ülke üzerinde odaklanmak yerine birbiriyle koordineli bir istihbarat paylaşımında bulunarak, yukarıda belirtilmiş olan terör örgütünü güçlendirecek meselelere derinlemesine çözümler üreterek tarihi eser kaçakçılığından, organize suç örgütleriyle kurulan bağlantılara kadar askeri operasyonları bu sorunlara da eğilerek desteklemelidir. Aksi takdirde, Avrupa'da ya da dünyanın birçok yerinde düzenlenecek saldırıların ardı arkası kesilmeyecek bir yerde bitti derken başka bir yerde yeniden ortaya çıkacaktır. Thomas Hegghammer ve Petter Nesser'in de belirttiği gibi, IŞİD'in 2000'lerdeki El-Kaide ile benzerliklerine odaklanıldığı kadar farklılıkları üzerine de yoğunlaşılmalı ancak El-Kaide'yi ortaya çıkaran, zaman içinde dönüştüren ve değiştiren koşullar ve aktörler de unutulmamalıdır. Sonuç olarak geri dönüş ve toprak kayıpları sonrası IŞİD'in evrildiği yeni yapıyı değerlendirirken salt askeri operasyonlara odaklanmak yerine radikalleşme

¹⁴ CALLIMACHI, 2017

¹⁵ PATRICK, 2017

süreçlerinde iç ve dış dinamikler yukarıda da detaylı şekilde açıklandığı gibi, doğrudan ve dolaylı aktörlerin pozisyonlarına kadar buzdağının altındaki bağlantılar da detaylı bir şekilde incelenmelidir.

Kaynakça

- Aykın, H. (2017, Mart 18). ALTERNATİF HAVALA YÖNTEMİ: HAWALA. Erişim Tarihi: 10.11.2017, <https://vergidosyasi.com/2017/03/18/alternatif-havale-yontemi-hawala/>
- CALLIMACHI, R. (2017, Şubat 4). Not 'Lone Wolves' After All: How ISIS Guides World's Terror Plots From Afar - The New York Times. Tarihinde 14 Kasım 2017, adresinden erişildi <https://www.nytimes.com/2017/02/04/world/asia/isis-messaging-app-terror-plot.html>
- Clarke, C. P. (2017). The Terrorist Diaspora [Product Page]., Erişim Tarihi:14 Kasım 2017, adresinden erişildi <https://www.rand.org/pubs/testimonies/CT480.html>
- Cottee, S. (2015, Temmuz 24). Pilgrims to the Islamic State. The Atlantic. Tarihinde adresinden erişildi <https://www.theatlantic.com/international/archive/2015/07/isis-foreign-fighters-political-pilgrims/399209/>
- Daniel Milton and Muhammad al-'Ubaydi, The Fight Goes On: The Islamic State's Continuing Military Efforts in Liberated Cities, Combating Terrorism Center (CTC) at West Point, June 2017.
- DAVID, F. (2017, Haziran 29). Islamic State Revenues Down 80 Percent from 2015. 2.11.2017, <http://foreignpolicy.com/2017/06/29/islamic-state-revenues-down-80-percent-from-2015/>
- Edwin Bakker and Mark Singleton, (2016). "Foreign Fighters in the Syria and Iraq Conflict: Statistics and Characteristics of a Rapidly Growing Phenomenon," in Andrea de Guttry, Francesca Capone, and Christophe Paulussen, eds., Foreign Fighters Under International Law and Beyond, The Hague: TMC Asser Press
- Hegghammer, T., & Nesser, P. (2015). Assessing the Islamic State's Commitment to Attacking the West. Perspectives on Terrorism, 9(4). 14.11.2017, <http://www.terrorismanalysts.com/pt/index.php/pot/article/view/440>
- Hoffman, | Bruce. (2016, Aralık 30). Al Qaeda: Quietly and Patiently Rebuilding. Erişim Tarihi: 14 Kasım 2017, adresinden erişildi <https://www.thecipherbrief.com/al-qaeda-quietly-and-patiently-rebuilding>
- Malet, D. (2013). Foreign Fighters: Transnational Identity in Civil Conflicts (New to this Edition:). Oxford, New York: Oxford University Press.
- New ISIS Ally: Organized Crime. (2017, Şubat 10). Tarihinde 11 Kasım 2017, adresinden erişildi <https://www.newsmax.com/Emerson/crime-forged-organized-weapons/2017/02/10/id/773052/>
- Noack, R. (2017, November 2). Osama bin Laden still matters. Islamic State leader Baghdadi not so much. The Washington Post., 9.11.2017, https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2017/11/02/osama-bin-laden-still-matters-islamic-state-leader-al-baghdadi-not-so-much/?utm_term=.f856d5242cc3
- Otso, I., & Henman, M. (Tuesday, January 24). Global Militancy on the Rise, IHS Markit Says. Jane's Terrorism & Insurgency Centre, IHS Markit. Erişim Tarihi: 7.11.2017., <http://news.ihsmarkit.com/press-release/aerospace-defense-security/global-militancy-rise-ihs-markit-says>
- PATRICK, B. J. (2017, Ekim 27). Oil, Extortion Still Paying Off for ISIS. The Cipher Brief. Erişim Tarihi 5.11.2017., <https://www.thecipherbrief.com/article/middle-east/oil-extortion-still-paying-off-isis>

Read Osama bin Laden's handwritten journal. (2017, Kasım 1). Tarihinde 12 Kasım 2017, adresinden erişildi <https://www.longwarjournal.org/archives/2017/11/read-osama-bin-ladens-handwritten-journal.php>

STERN, JESSICA, J. M. B. (y.y.). ISIS and the Foreign-Fighter Phenomenon - The Atlantic. Tarihinde 14 Kasım 2017, adresinden erişildi <https://www.theatlantic.com/international/archive/2015/03/isis-and-the-foreign-fighter-problem/387166/>

Thomas Hegghammer, "The Rise of Muslim Foreign Fighters," *International Security*, Vol. 35, No. 3, Winter 2010/2011, pp. 53-94.

Winter, C. (2017). *Media Jihad: The Islamic State's Doctrine for Information Warfare*. International Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence (ICSR) Department of War Studies., 8.11.2017, http://icsr.info/wp-content/uploads/2017/02/Media-jihad_web.pdf

Yazar Hakkında

Beyza Gülin Güney

Lisans eğitimini 2013 yılında yüksek onur derecesi ile tamamlayan Beyza Gülin Güney, 2017 yılında yüksek lisans derecesini İstanbul Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünden yine yüksek onur derecesi ile almıştır. 2016 yılında Groningen Üniversitesi, Hollanda'da ziyaretçi araştırmacı olarak bulunan Güney İstanbul Üniversitesi'nde aynı bölümde doktora çalışmalarına devam etmektedir. Güney'in çalışmaları genel olarak yabancı savaşçılar olgusu ve bunun göç ile bağlantıları üzerine yoğunlaşmaktadır. Beyza Gülin Güney, *Rus Çeçen İlişkileri Bağlamında Çatışma ve İşbirliği Dinamikleri* kitabının yazarıdır.

Association of Researchers
On the Middle East and Africa

جمعية دراسات الشرق الأوسط و أفريقيا

www.ordaf.org